ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઈટી પ્રબંધમાળા.

શિક્ષાવચન.

નીતિ અને ભક્તિ

વધારવા માટે

છપાવી, પ્રકટ કરનાર,

ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટી.

આવૃત્તિ આઠમી. (પ્રત ૧૦૦૦)

અમદાવાદ:

ામાં "હિતેચ્છુ" પ્રેસમાં છાપ્યું.

૪. સને ૧૯૦૮.

કીમત એક આનો.

શિક્ષાવચન.

૧

અભંગ.

પ્રભુ અમે બાળ, અમારી સંભાળ;
કરો સર્વ કાળ, દીનબંધુ. ૧
રાખો નિરંતર, અમારા ઉપર;
દયાની નજર, માય બાપ. ૨
બાળક અજ્ઞાન, છિયે બળહીન;
અમારૂં પાલન, કરો દેવ. ૩
કરો છો રક્ષણ, સર્વ કાળ જેમ;
સારી મતિ તેમ, આપો તમે. ૪

દોહરા.

એક એક અક્ષર ભણે, જાણે ગ્રંથ વિચાર;
ડગલું ડગલું ચાલતાં, પોચે કોશ હજાર. ૧
શોભે નવ વિદ્યા વિના, હોય રૂપાળો જેહ;
કેસુડાં નહિ શોભશે, વાસ વિનાનાં તેહ. ૨
હળીમળીને હેતથી, ખેલો ખુશીથી ખેલ;
માને કહ્યું માબાપનું, તે પામે સુખ સેલ. ૩

વડીલને વંદન કરે, ભાંડુપર ધરી ભાવ;
ચોખાં રાખે અંગને, લે લાખેણો લાવ. ૪

૨

અભંગ.

જેની કરૂણાથી, પવન વહે છે;
વૃષ્ટિ વરસે છે, યથા કાળ. ૧
જેના નિયમો છે, સકળ અચળ;
પરાક્રમ બળ, છે અતુલ. ૨
જેની શુભ ઇચ્છા, થકી થઇ સૃષ્ટિ;
પ્રેમમય દ્રષ્ટિ, સર્વત્ર છે. ૩
એવા પ્રભુને હું વારંવાર વંદું;
ભકિતમાં આનંદું, અખંડ હું. ૪

દેવ મને દેશો, શુભ આશીર્વાદ;
તમારો પ્રસાદ, મળે નિત્ય. ૧
પ્રભુ શુભ નામ, કરૂં હું ઉચ્ચાર;
સ્મરૂં ઉપકાર, તમારા હું. ૨
બાળકની વાત, માતા જાણે જેવી;
તમે જાણો તેવી, ઈચ્છા મારી. ૩
રૂડિ મતિ આપો, કષ્ટ સર્વ કાપો;
બાળો સર્વ પાપો, દયા ધારી. ૪

માત પિતા સેવા, કરવી ઘટિત;
પાળવી પ્રીતિથી, આજ્ઞા તેની. ૧
બાળપણામાં તે, કેવી કરે રક્ષા;
આપે ધર્મશિક્ષા, સદા કાળે. ૨
સંકટ સહીને, આપે વિદ્યાદાન;
રાખે છે સન્માન, સુપુત્રનું. ૩
તેના ઉપકાર, પુત્ર ભૂલી જાય;
તોપણ ન થાય, તે તો ક્રોધી. ૪
સુપુત્ર છે એજ, માતા પિતા ભકિત;
કરી પાળે નીતિ, તે જે કહે. ૫

૩

અભંગ.

જેનાથી થયું છે, જગત નિર્માણ;
રહ્યું છે મંડાણ, જેના બળે. ૧
જે છે સર્વ સાક્ષી, સર્વનો આધાર;
ભજું તેને ભાવે, વારંવાર. ૨
રહ્યો છે સકળ, વિશ્વમાં જે વ્યાપી;
તેને નહિ માપી, શકે કોઈ. ૩
જળ સ્થળે સર્વે, જેનો છે નિવાસ;
તેનો છે વિશ્વાસ, સૌ ભકતોને. ૪

મંગળ સ્તવન, મંગળ ભજન,
કરે નિશદિન, સાધુ જન. ૫

ભુજંગી.

અમે રંક પ્રાણી અતિ દીન બાળ,
નમીએ તને દીનબંધુ દયાળ;
અમારી કરો આ વિનંતિ સ્વીકાર,
જગાધીશને વંદીએ વારવાર. ૧
સદાચાર નીતિ અમે આચરીએ,
તમારા સદા ઉપકારો સ્મરીએ;
કરો તેજ ભકિત તમે અંગીકાર;
જગાધીશને વંદીએ વારવાર. ૨
કુટુંબી જનો સર્વ મિત્રો અમારા,
રહે તે શરીરે સુખી સર્વ સારા;
સદા સૂચવો તેમને સદ્વિચાર,
જગાધીશને વંદીએ વારવાર. ૩

દોહરા.

પ્રભુ નજરે તો નવ પડે, ઉચરે નહિ ઉચ્ચાર;
જગ રચનાથી જાણિયે, જે છે જગકરતાર. ૧
ઉપરી વિના નિશાળનો, રહે ન બંદોબસ્ત;

કેમ નિભે તો પ્રભુ વિના, વિશાળ સૃષ્ટિ સમસ્ત. ૨
જેણે પ્રાણી જનમતાં, પહેલું પ્રગટયું દૂધ;
એ પ્રભુને નહિ ઓળખે, એથી કોણ અબુદ્ધ. ૩

અભંગ.

જુઓ જગકર્ત્તા, કેવો છે કૃપાળ;
કરે પ્રતિપાળ, પ્રાણિયોનું. ૧
પ્રાણિ પોષણાર્થે, સૃજી વનસ્પતિ;
કીધી ફળવતી, પૃથિવિને. ૨
સર્વ ઉપયોગી, સૃજી વસ્તુ માત્ર;
નથી તિલ માત્ર, નિરર્થક. ૩
મનુષ્ય પ્રાણિને, આપ્યું છે સાધન;
કરવા જીવન, ઉદ્યોગથી. ૪
ઉદ્યોગ વિનાનો રહે કો જન;
થાય તે નિર્ધન, પરિણામે. ૫
આળસ છે સર્વ, પાપતણું મૂળ;
જાણો જન્મ ધૂળ, આળસુનો. ૬
સૃષ્ટિનો નિયંતા, આપી યોગ્ય શિક્ષા;
જુએ છે પરીક્ષા, મનુષ્યની. ૭

૪

હિંડી.

જેની શકિત સકળ વિશ્વ વિષે વ્યાપી,
નિયમ જેના નવ કો શકે ઉથાપી;
જેની ઇચ્છા થકી જગતંત્ર ચાલે,
દયાદ્રષ્ટિ કરી સૃષ્ટિ સકળ પાળે. ૧
જેની સત્તા થકી સકળ કાર્ય થાય,
કળા જેની કો થકી નવ કળાય;
સદા તેનું શુભ સ્તવન ભજન ગાઉં,
પરમ પ્રેમ થકી શરણુ તેને જાઉં. ૨

લલિત.

પ્રણમું હું પ્રભૂ પ્રેમથી સદા, સુમતિ આપશો દેવ સર્વદા;
પ્રભુ બતાવશો પંથ પાંસરો, કરૂણુસાગરા રે કૃપા કરો. ૧
અણુચિત્યાં તમે કાર્ય તો કરો, વિપત્તિ સંકટો ભકતનાં હરો;
પ્રભુ પ્રતાપ તો છે ખરેખરો, કરૂણુસાગરા રે કૃપા કરો. ૨
અનુગ્રહો કીધા ને કરો સદા, સઘળાં ટાળશો દુઃખ આપદા;
અતિ દયા કરીને ગ્રહો કરો, કરૂણુસાગરા રે કૃપા કરો. ૩
શુભ ગુણો સદા નાથ આપશો, મનમલિનતા કાપી નાંખશો;
પતિતપાવના પાપ સંહરો, કરૂણુસાગરા રે કૃપા કરો. ૪
પરમ પ્રેમથી પ્રાર્થના કરૂં, હૃદયમાં દયાસિંધુને સ્મરૂં;
ઘટિત કામના ભકતની પુરો, કરૂણુસાગરા રે કૃપા કરો. ૫

મનહર છંદ.

પવન પ્રકટ નહિ પેખવામાં આવે પણ,
ઝાડોને હુલાવે તેથી પવન જણાય છે;
નદી મધ્યે નીરતણું નિરખી નવીન પૂર,
દૂર વરસાદ થયો દિલમાં મનાય છે;
દૂર દિસે દેવતા તે દ્રષ્ટિએ દેખાય નહિ,
ધુમાડો દેખીને દૂર દેવતા ધરાય છે;
તેમ કરતાર તણાં કામ દલપતરામ,
દેખી કરતાર છે એવું કહી શકાય છે. ૧
કોઇ પણ કારખાનું કદાપિ ન નભી શકે,
જો તેને સંભાળનાર હદિયે ન કોઇએ;
આ તો છે અનંત કોટી સૃષ્ટિતણું કારખાનું,
જરૂર સંભાળનાર તેનો કોઇ જોઇએ;
સર્વ એ સંભાળે એવો આપે એક ઈશ્વર છે,
તે પ્રભુનું હૃદયમાં ધ્યાન નિત્ય ધારીએ;
કહે દલપતરામ તેનાં કામ ઠામ ઠામ,
જોઇને જરૂર ખોટો સંશય તે ટાળીએ. ૨

ચોપાઈ.

અધિક હેતથી કહું છું અમો,
તે રીતે આચરજો તમો;

માત તાતની સેવા કરો,
અહંકાર મનમાં નવ ધરો. ૧
બાંધુ ઉપર રાખો ભાવ,
હળી મળીને લેજો લાવ;
ચાકર ઉપર ન કરો ક્રોધ,
રૂડી રીતે દેજો બોધ. ૨
પરદુઃખ દેખી ન રાજી થાઓ,
પણ દુખીયાંની વારે ધાઓ;
જીવહિંસાથી બીજો ઘણું,
રક્ષણ કરજો પ્રાણી તણું. ૩
સાચી વાતે થાજો શૂર,
જૂઠ વાત નવ ધરશો ઊર;
કરજો પરમારથનાં કાજ,
સજીને સદ્ગુણ કેરો સાજ. ૪
ધરજો એક ઈશની આશ,
જેથી પૂરણ મળે પ્રકાશ;
ભલી વાત મુખથી ભાખજો,
શરણાંગત શરણે રાખજો. ૫

૫

વસંતતિલકા.

જેને પ્રસન્ન કરવા જન ધર્મ પાળે,
જેને પ્રસન્ન કરવા દિલ દોષ ટાળે;
સર્વે તણો જન કહે અધિનાથ જેને,
તે એક ઈશ્વર સદા નમું નિત્ય તેને. ૧

જેનો ન હોત ડર તો જન દુષ્ટ થાત,
અન્યોન્ય ઘાત કરીને અતિ તે પીડાત;
કષ્ટે દયા કરી ન દે સુખ કોઈ કેને,
તે એક ઈશ્વર સદા નમું નિત્ય તેને. ૨

જૂઠું વદે નહિ ડરે જન પાપ જાણી,
લૂંટે નહિ ગરીબને અતિ લોભ આણી;
રાખે દિલે ડર રૂઠે પ્રભુજી રખેને,
તે એક ઈશ્વર સદા નમું નિત્ય તેને. ૩

જેનાથી ત્રાસી વિચરે જન ન્યાય રાહે;
સાક્ષી ગણી વર વહુ પરણે વિવાહે;
જેનો રહે ડર દિલે નરનારી બેને,
તે એક ઈશ્વર સદા નમું નિત્ય તેને. ૪

લલિત.

પ્રણમિને કૃપાનાથને ભજું, દુરિત વાસના સર્વ હું તજું;
પ્રભુ બચાવશો પાપ કર્મથી, શરણુ રાખશો રે દયાનિધિ. ૧
સકળ કાર્યમાં તુજ સહાયતા, અતિ અવશ્ય છે રે જગત્પિતા;
સકળ સુક્રિયા થાય તું થકી, શરણુ રાખશો રે દયાનિધિ. ૨
જગતમાં સહુ વસ્તુઓ વિષે, ઘટિત યોજના નાથની દીસે;
સ્તુતિ નહીં થશે અલ્પ જીવથી, શરણુ રાખશો રે દયાનિધિ. ૩
હૃદયમાં રૂડું ધ્યાન હું ધરૂં, પ્રભુ ઉપાસના પ્રેમથી કરૂં;
નવ બીજો પ્રભૂ જાણું હું વિધિ, શરણુ રાખશો રે દયાનિધિ. ૪
અસત્ માર્ગથી વૃત્તિ વાળશો, દિન ગણી દયાનાથ પાળશો;
ભવપતિ કરો આત્મ ઉન્નતિ, શરણુ રાખશો રે દયાનિધિ. ૫

દોહરા,

ધર્મ વિના ધરણી વિષે, રહે ન નીતિ લેશ;
જુલમ વધે જગમાં ઘણો, વધે વિશેષ કલેશ. ૧
જો ઈશ્વરનો ડર મટે, થાય સત્યનો નાશ;
કોઇ ન રાખે કોઇનો, વિશ્વ વિષે વિશ્વાસ. ૨
જેવી જરૂર રાજની, તેવી ધર્મતણીજ;
રાજ વિના ને ધર્મ વિણુ, ઘાતો થાય ઘણીજ. ૩
પરોપકાર સુધર્મ છે, સુધર્મ બીજું સત્ય;
જગમાં એવા ધર્મની, અતિશે દિસે અગત્ય. ૪

તે આશા કે ત્રાસથી, પ્રીતે સુધર્મ પળાય;
પરમેશ્વર પર પ્રેમથી, સુધર્મ પંથ ચલાય. ૫
ધર્મ નિયમ પાળ્યા વિના, પ્રભુ ભજવા વ્યર્થ;
ઓસડ સેવ્યે શું થશે, પળાય નહિ જો પથ્ય. ૬

અભંગ.

હિંસા નવ કરો, ચોરી નવ કરો;
સત્ય વ્રત ધરો, સદા રાખી. ૧
ઇંદ્રિયો ને મન, રાખો વશ જન;
વળી મન તન, પવિત્રતા. ૨
સર્વ ભૂતદયા, ક્ષમાદાન દમ;
સાધારણ ધર્મ, કહ્યા શાસ્ત્રે. ૩
શિક્ષાનાં વચન, માનીને ચલાય;
સત્ય પ્રાપ્ત થાય, પ્રભુપ્રેમ. ૪
ધર્મ સાધનની, આપશો સુવૃત્તિ;
કરૂં છું વિનતિ, તમને હું. ૫
જન હિતકારી, કર્મ નહિ થાય;
કદિ ન જવાય, મોક્ષધામે. ૬
પાપવાસનાઓ, થાય જ્યારે લય;
પામશો ઉદય, સુપ્રવૃત્તિ. ૭

પર ઉપકાર, મુખ્ય પુણ્ય કર્મ;
કહે સર્વ ધર્મ, એ સિદ્ધાંત. ૮
પ્રભુ મન પ્રેરો, પુણ્ય આચરણ;
આવ્યો છું શરણ, તમારે હું. ૯

દોહરો.

કર્યાં પાપ તું માફ કર, થતાં પાપ અટકાવ;
સ્વાર્થ વિના જન હિત કરૂં, પ્રસંગ એવા લાવ. ૧

શિખરિણી.

સવારે ઉઠીને શરીર મન શુદ્ધિ કરી અને,
નિરાંતે એકાંતે ઘડિભર ઠરી તું હરિ ભજે;
પછી બીજે કામે વળગ રૂડિ રીતે જયમ રૂચે,
પરંતુ નીતિને લવ નવ વિસારીશ જીવ રે. ૧

૬

લલિત.

સકળ વિશ્વના નાથ રે તમે, શરણ આવીને વંદીએ અમે;
મનુષ અલ્પ તે શું કરે સ્તુતિ, ગહન તારી છે રે પ્રભૂ ગતિ. ૧
નમોં નમોં અમે વિશ્વનાથને, વિનવીએ સદા માત તાતને;
પ્રભુકળા કળાતી નકી નથી, ગહન તારી છે રે પ્રભૂ ગતિ. ૨
ક્ષણુજ માત્રમાં શું થશે અહિં, દીન અમે જીવો જાણીએ નહીં;

અતિ તમારી છે રે ચમત્કૃતિ, ગહન તારી છે રે પ્રભૂ ગતિ. ૩
દૃઢ જનો કદી ધૈર્ય ના મુકે, જનહિતાર્થનાં કાર્ય ના ચુકે;
તુજ કૃપા થકી થાય ના ક્ષતિ, ગહન તારી છે રે પ્રભૂ ગતિ. ૪
નિયમ તાહરા જે વિષે હશે, સુખ દુઃખો ક્રમે પ્રાપ્ત તો થશે;
વિપત્તિ સંકટે ઘો તમે ધૃતિ, ગહન તારી છે રે પ્રભૂ ગતિ. ૫

ભુજંગી

પ્રભૂ રે પ્રભૂ રે પ્રભૂ રે પ્રભૂ રે,
નમીને નમીને નમીને કહું રે;
નથી અન્ય ત્રાતા ક્ષમા આપ આપો,
પ્રભૂ પાળીને પાપ સંતાપ કાપો. ૧
અતિ દીન જીવોની સંભાળ લીધી,
અતિ પ્રેમ આણી કૃપા દૃષ્ટિ કીધી;
મને તારવાને ક્ષમાવંત થાઓ,
દયાદૃષ્ટિથી દીનનો હાથ સાહો. ૨
સદા સર્વદા ઓથ આખી તમારી,
મહા કષ્ટમાં મૂકશો ના વિસારી;
વિના તું ન જાણે અમારા વિલાપો,
પ્રભૂ પાળીને પાપ સંતાપ કાપો. ૩
પ્રભૂ પ્રેમમાં રાખીએ પૂર્ણ ભાવ,
કરો પ્રાણદાતા અમારો નિભાવ;

તમારી કૃપાથી ટળે સર્વ તાપો,
પ્રભૂ પાળીને પાપ સંતાપ કાપો. ૪

મનહર છંદ.

ભેદ જાણ્યા વિના દેખાદેખી જે ભજન કરે,
તેથી તો પરમપદ પામે નહિ કોઈએ;
સમજ્યા વિનાનો શુક રટે જેમ રામ નામ,
આમ કરવાથી તો વખત ખાલી ખોઇએ;
જેમ એક શ્વાન રોતું દેખી બીજાં શ્વાન રૂએ,
હૃદયમાં જાણે નહિ જે આ કેને રોઇએ;
દાખે દલપતરામ પ્રભુ નહિ રીઝે આમ,
જો વિચારશક્તિ હોય તો વિચારી જોઈએ. ૧

દોહરા.

ચાલે બળદ ઇશારતે, હાંકનારથી જેમ;
સૃષ્ટિના નિયમો થકી, સ્વધર્મ સમજો તેમ. ૧
તેમ સૃષ્ટિના નિયમથી, જે ચાલે વિપરીત;
ઈશ્વરની ઇચ્છા થકી, વિરૂદ્ધ એજ ખચીત. ૨
તનપર ચાલે હુકમ પણ, મનપર હુકમ ન થાય;
સંશય ભાગે સર્વથા, મનમાં તો જ મનાય. ૩
આશ ત્રાસ કે શરમથી, કરશો જીભ કબૂલ;
પણ મન ખાત્રી વિના, માને નહિ બિલકુલ. ૪

મનહર છંદ.

કુળનું કંગાલપણું, જાય છે કુસંગ સાથે,
સંપ સાથે સમૃદ્ધિ, સદા વિદાય થાય છે;
રિદ્ધિ અને સિદ્ધિ બંને, આવે છે ઉદ્યોગ સાથે,
આળસ સંઘાતે તો, દરિદ્રતા દેખાય છે;
કંજુસાઈ સાથે સદા, ઉપજે છે અપજશ,
જશ તો ઉદારતાની, સાથે વધી જાય છે;
જૂઠ સાથે અવિશ્વાસ, આવે દલપત્ત કહે,
સત્ય સાથે શાહુકારી, બહુધા બંધાય છે. ૧

દોહરા.

લેવડ દેવડ ને વળી, વિવિધ ભાત વ્યવહાર;
ચાલે છે આ જગતમાં, સત્ય તણે આધાર. ૧
સત્યપણું જો સર્વથા, નિશ્ચે પામે નાશ;
તો સુખની સંસારમાં, અલ્પ ન ધરવી આશ. ૨
સત્ય ધર્મનું સત્વ છે, અધર્મ સત્વ અસત્ય;
સદા સર્વદા સત્યની, અતિશે દીસે અગત્ય. ૩
સ્વપ્ને પણ સાચું વદે, જૂઠ ન વદે જરાય;
સત્યવાદી સંસારમાં, શોભે અધિક સદાય. ૪
જે જન કદિ જૂઠો પડે, એક વાર કો ઠામ;
સુણતાં સંશય ઉપજે, તેના બોલ તમામ. ૫

જૂઠી વાતે જો કદી, મૂઠી મળે અનાજ;
ઉઠી એમાં આગ તો, રૂઠી ઉડે રાજ. ૬

૭

ઉપજાતિ છંદ.

જગત બધું જે બળથી પ્રકાશે,
જેના પ્રતાપે સ્થિતિમાંજ ભાસે;
કૃપા અતિશે જગમાં જણાય,
જેની કળાઓ ન કદિ કળાય. ૧
એવા પરમાત્મા રહી સાક્ષી રૂપ,
જૂએ જગતની રચના અનુપ;
નમું નમું તે પ્રભુ આદિ દેવ,
એકાગ્ર ચિત્તે કરૂં નિત્ય સેવ. ૨

ભુજંગી.

તમારા થકી સૃષ્ટિ વિસ્તાર પામી,
તમે પૂર્ણ રૂપે રહ્યા છો વિરામી;
જગતંત્ર સર્વે તમારેજ હાથ,
અમે દંડવત્ વંદીએ વિશ્વનાથ.
ખગોળો ગ્રહો મંડળો સૂર્ય ચંદ્ર,
વિરાજી રહ્યું છે રૂડું રાશિ યંત્ર;

રચ્યો છે તમે સર્વ એ સત્ય ઘાટ,
અમે દંડવત્ વંદીએ વિશ્વનાથ. ૨
ત્રિલોકે તમારા પ્રકાશો પ્રતાપો,
સદા સર્વદા ચિત્તને શાંતિ આપો;
વિભૂ વિશ્વવ્યાપી વિદારો વિષાદ,
અમે દંડવત્ વંદીએ વિશ્વનાથ. ૩
અમારે ખરો આશરો છે તમારો,
કૃપાનાથ નિત્યે કરો ઉપકારો;
પ્રભુ સર્વના છો તમે માત તાત,
અમે દંડવત્ વંદીએ વિશ્વનાથ. ૪
અમારી સ્વીકારો સદા વંદનાઓ,
કૃપાથી કરો સર્વ પાપ ક્ષમાઓ;
સદા સન્મતિ પ્રેરશો પ્રાણનાથ,
અમે દંડવત્ વંદીએ વિશ્વનાથ. ૫

લલિત.

જગત નાથ રે નમ્ર થૈ અમે, વિનય ભાવથી વંદીએ તને;
શ્રવણ આ કરો સ્વલ્પ પ્રાર્થના, પ્રભુ કૃપાનિધે રે દયાઘના. ૧
મનુષ્યને દિધી શ્રેષ્ઠ સર્વથી, સત અસત્યના જ્ઞાનની મતિ;
દૂર કરો પ્રભૂ દુષ્ટ વાસના, પ્રભુ કૃપાનિધે રે દયાઘના. ૨
વિપતિ કાળમાં ધૈર્ય આપશો, પ્રભુ કૃપા કરી કષ્ટ કાપશો;
તુજ દયા વિના સર્વ છે વૃથા, પ્રભુ કૃપાનિધે રે દયાઘના. ૩

જગહિતાર્થનાં કાર્ય જો થશે, પ્રભુ પ્રસન્ન તો તે થકી થશે;
નવ તને ગમે ઢોંગ ગર્વના, પ્રભુ કૃપાનિધે રે દયાઘના. ૪
જગતમાં રહી નીતિ પાળીએ, સુકૃતમાં સદા કાળ ગાળીએ;
અતિ વરિષ્ટ છે એ ઉપાસના, પ્રભુ કૃપાનિધે રે દયાઘના. ૫

દોહરા.

સાત વેંતના સર્વ જન, કિમ્મત અકલ તુલ્ય;
સરખા કાગળ હુંડીના, આંક પ્રમાણે મૂલ્ય. ૧
વગર બુદ્ધિએ જોરથી, થતું હોત જો કાજ;
વાઘ વરૂ ને વાંદરાં, કરત જગતમાં રાજ. ૨
બુદ્ધિ વગરનું માનવી, સમજો પશુ સમાન;
વાનરને પણ છે જુઓ, હાથ પાય મુખ કાન. ૩
તે ઇશ્વર બુદ્ધિ તને, દિલમાં જો નહિ દેત;
તું સૃષ્ટિમાં શું કરત, ચેત ચેત નર ચેત. ૪
શુભ શીખામણ સમજ તું, હરિ સાથે કર હેત;
અંતે અવિચળ એજ છે, ચેત ચેત નર ચેત. ૫
જે ચેતે નહિ પ્રથમ તે, પશુ પક્ષીથી હીણ;
ઘન પહેલાં માળા રચે, પક્ષી જુઓ પ્રવીણ. ૬
દરદ લગારક દેખીને, ચેતે ચતુર સુજાણ;
મૂરખ મન સમજે નહીં, પડતાં સૂધી પ્રાણ. ૭

ચોપાઇ.

કરીએ દિવસે એવું કામ, રાતે જેથી થાય વિરામ;
સાલે નહિ અંતરમાં સાલ, પાણી પહેલી ચણીએ પાળ. ૧

ઉનાળે શિયાળે એમ, તેવો ઉદ્યમ કરીએ તેમ;
વસીએ સુખમાં વર્ષાકાળ, પાણી પહેલી ચણીએ પાળ. ૨
જોબનમાં રાખીએ જોર, કરીએ ઉદ્યમનો અંકોર;
હોય ન વૃદ્ધપણે બેહાલ, પાણી પહેલી ચણીએ પાળ. ૩
લાગે જયારે ઘરમાં લ્હાય, ખોદે કૂવો નહિ ખોદાય;
સદા પ્રથમ કરીએ સંભાળ, પાણી પહેલી ચણીએ પાળ. ૪
રંગ રાગમાં રૂંધાણો રોગ, જાય નહિ ઓસડ સંજોગ;
કરીએ આગળથી સંભાળ, પાણી પહેલી ચણીએ પાળ. ૫

દોહરા.

જેને આપ્યા હાથપગ, છે તેને ઉદ્યોગ;
તરૂને જન્મે ત્યાં જ છે, ખાનપાન સુખભોગ. ૧
જો જન રાખત એકલો, ઇશ્વરપર આધાર;
તો વાસણ ને વસ્ત્ર વળી, બનત નહિ ઘરબાર. ૨
જનશ્રમ ને ઈશ્વરકૃપા, સદૈવ જોઈએ સાથ;
ખેતર વાવે શ્રમ કરી, ઉગાડવું હરિ હાથ. ૩

જન આળસના જખમથી, જે કોઇ જખમી થાય;
પડે પથારી પાથરી, જીવન રહિત જણાય. ૧
ભ્રષ્ટ કરે ભણનારને, ઉપજી આળસ અંગ;
ભક્તિ કરતાં ભક્તને, કરે ભજનમાં ભંગ. ૨

અર્ધ ઘડી પછી જઇશ હું, દેતો દિલાસા એમ;
એમ ખસેડી નવ ખસે, જળોજ વળગી જેમ. ૩
આળસમાં દુઃખ અતિ ઘણાં, ભર્યાં રહે ભરપૂર;
તે માટે સજ્જન તમે, કરો દેહથી દૂર. ૪

રાત પડે ગઈ કાલનું, કામ વિચારૂં રોજ;
ક્યાં પાપ ને પુણ્યમાં, શી મારી મેં મોજ. ૧
ઉઠી પ્રભાતે કામની, યાદિ કરૂં હમેશ;
કામ પુણ્યનાં કરી બહુ, સંતોખું પરમેશ. ૨

સ્વભાવ જૂદા સર્વના, તે નહિ મળે તમામ;
કો સારૂં નરસું કહે, કર તું તારૂં કામ. ૧
સજ્જન તણી સલાહ લૈ, ઠીક કરી મન ઠામ;
ભાસે જે તુજને ભલું, કર તું તારૂં કામ. ૨
આળસ તજી અહોનિશ, હઇડે રાખી હામ;
સર્વનું શુભ ચાહીને, કર તું તારૂં કામ. ૩
આરંભ્યું પૂરૂં કરી, વળતી લે વિશ્રામ;
વચમાં વાત ન સાંભળી, કર તું તારૂં કામ. ૪
જે માટીનાં માનવી, તે શું દેશે દામ;
ઈશ્વરની આશા ધરી, કર તું તારૂં કામ. ૫
નિંદા સ્તુતિ નવ ગણો, કરો આપ શુભ કાજ;

ક્યાં જાય છે કામ નિજ, જેમ મેહ રવિરાજ. ૬
સલાહ સારી સર્વદા, દે છે દલપતરામ;
નિર્મળ મન નિશ્ચય કરી, કર તું તારૂં કામ.

૮

અભંગ.

તમારો મહિમા, કદિ ન કળાય;
વાણિ થાકી જાય, ગાતાં ગુણ. ૧
ગુણ છે તમારા, પરમ મંગલ;
નિયમ અચળ, છે સૃષ્ટિના. ૨
સૃષ્ટિમાં દિસે છે, દયાના સંકેત;
રાખો તમે હેત, પ્રાણિ પ્રત્યે. ૩
પ્રત્યેક વસ્તુમાં, ભાસે કૃપાભાવ;
દયાળુ સ્વભાવ, ધારો તમે. ૪
તમારી સેવામાં, રહે સર્વ કાળ,
નહિ આવે આળ, તેને કાંઇ. ૫
તમારો પ્રસાદ, મળવો દુર્લભ;
તથાપિ સુલભ, છે ભકતને. ૬
ભકતજન સાથે, રહું અહોરાત્ર;
પ્રભુ કૃપાપાત્ર, થાઉં સત્ય. ૭
સદા મને દેશો, સાધુ સહવાસ;
તમારો વિશ્વાસ, રાખું સત્ય. ૮

માલિની.

અતિ ગહન પ્રભાવે વિશ્વવિસ્તાર કીધો,
મનુજ સરસ જાણી બુદ્ધિસંસ્કાર દીધો;
નમોં નમોં નમોં નિત્યે ભક્તિ સન્માર્ગ માગું,
વિનયયુત થઈને નાથ હું પાય લાગું. ૧
નહિ નહિ કદિ જાણે જીવ તારા વિચાર,
નહિ નહિ કદિ પામે પાર તારો અપાર;
અકળ સકળ તારી છે કળાઓ અગાધ,
શુભ ગુણયુત વંદું સર્વ લોકાધિનાથ. ૨

લલિત.

પરમ દેવ રે હે દયાધના, અનુગ્રહો કરો છો તમે સદા;
નમોં નમોં કરૂં નિત્ય વંદના, પ્રભુ હું માગું છું પાપની ક્ષમા. ૧
પ્રભુ કૃપા કરી રક્ષણો કરો, દિન તણી સ્થિતિ લક્ષમાં ધરો;
નથીં શરણ્ય કો નાથ તું વિના, પ્રભુ હું માગું છું પાપની ક્ષમા. ૨
અતિ મલીનતા છે મતિ વિષે, પ્રભુકૃપા થકી શુદ્ધ તો થશે;
પ્રભુ કરો કૃપાદ્રષ્ટિ સર્વદા, પ્રભુ હું માગું છું પાપની ક્ષમા. ૩
ગણુતરી નથી દુષ્કૃતિ તણી, તદપિ નાથની છે દયા ઘણી;
ભવપતિ સુણો સ્વલ્પ પ્રાર્થના, પ્રભુ હું માગું છું પાપની ક્ષમા. ૪
વિદિત છે તને કૃત્ય તો બધું, વિનતિ શું કરૂં નાથને વધુ;
તુજ પદે ધરી શુદ્ધ ભાવના, પ્રભુ હું માગું છું પાપની ક્ષમા. ૫

રામગ્રી.

"ભૂલી ભમે છે ભામિનિ"—એ રાહ.

ધર્મ વિચારો રે ઘર થકી, તજી કપટ તમામ;
પડતાં વારે જે પાપમાં, ધર્મ તેનું છે નામ. ધર્મ૦ ૧
સત્ય દયા તપ શુદ્ધતા, પગ ધર્મના ચાર;
જેના હૃદયમાં એ રહ્યા, ઉત્તમ તેનો આચાર. ધર્મ૦ ૨
ચાર ચરણ છે અધર્મના, વ્હેમ મદ ને કુસંગ;
અસત્ય પેસે જો અંગમાં, કરે ધર્મનો ભંગ. ધર્મ૦ ૩
સત્ય વસે જો શરીરમાં, સૂઝે સાચો વિચાર;
બુદ્ધિપ્રકાશ વધે બહુ, ઝાલે કર કરતાર. ધર્મ૦ ૪
અતિ મહિમા સારી આબરૂ, પામે સાચા સુજાણ;
જશ બહુ વાધે જગતમાં, કરે વિશ્વ વખાણ. ધર્મ૦ ૫
રાખે ભરૂસો ભૂપતિ, ભારે સોંપે ભંડાર;
સાચાને મળવો સહેલ છે, પ્રભુ સરજનહાર. ધર્મ૦ ૬
સાચ વસે જો શરીરમાં, પ્રાણી હોય પવિત્ર;
સદ્ગુણ સઘળા સાચમાં, માને માનવ મિત્ર. ધર્મ૦ ૭
જીવ ઉપર દયા જેહને, ટાળે દીનનાં દુઃખ;
તન ધન ને વાણી વડે, આપે સર્વને સુખ. ધર્મ૦ ૮
ઇચ્છે ભલું અંતર વિષે, કરવા સહુનું કલ્યાણ;
અવગુણ ના ધરે ઉર વિષે, દયા તેજ પ્રમાણ. ધર્મ૦ ૯
સફળ જનમ તે જન તણો, તેના સફળ વિચાર;

દેહ ધરી દુનિયા વિષે, ઇચ્છે પર ઉપકાર. ધર્મ૦ ૧૦
કષ્ટ સહે ધર્મ પાળતાં, તપ તેનું છે નામ;
બીજાં તો વ્રત અનેક છે, તેણે સુધરે ન કામ. ધર્મ૦ ૧૧
સુખ દુઃખ સમ કરીને ગણે, સમ હરખ ને શોક;
ધીરજ ધર્મ મૂકે નહિ, એહવા નર કેક. ધર્મ૦ ૧૨
શુદ્ધ ક્રિયા સઘળી કરી, રાખે શુદ્ધ શરીર;
મેલ ધુવે પછી મનતણો, જ્ઞાનનીરથી વીર. ધર્મ૦ ૧૩
એવો ધર્મ ઉરમાં ધરે, પ્રાણી તેહ પવિત્ર;
સફળ જનમ છોટમ કહે, રૂડાં તેનાં ચરિત્ર. ધર્મ૦ ૧૪

દોહરા.

સજ્જન સૌના સ્નેહિ પણ, દુષ્ટતણે મન કાળ;
જગતચક્ષુ છે સૂર્ય પણ, ઘુવડ ગણે વિકરાળ. ૧
સજ્જનને જે સાંપડયાં, વિદ્યા વાણી વિત્ત;
વિવેકથી તે વાવરે, દુર્જન ઉલટી રીત. ૨

છપ્પો.

કામ વિચારી કરે, ડરે નહિ તે જન ડાહ્યો,
ગુણનો ન ધરે ગર્વ, સર્વથી હોય સવાયો;
વડું ન વાવે વેર, ઝેરની જીભ ન રાખે,
મધુર વચનનાં મિષ્ટ, ચતુર થઇને ફળ ચાખે;
વળી કળાય નહિ કોઇથી, પરનો પામે પાર છે,
દુનિયામાં તે દલપત કહે, ડાહ્યો ડાહ્યાપણદાર છે. ૧

દોહરા.

બળ નિષ્ફળ હિંમત વિના, વંશ સંગ વિણ વ્યર્થ;
વિત્ત વ્યર્થ વિદ્યા વિના, અવગુણ ઈસમ અનર્થ. ૧
ઉગતો અવગુણ ટાળીયે, તેજ ટાળવા જોગ;
વળે નહિં વ્યાપી ગયો, રગ રગમાં જે રોગ. ૨
નિજ દુર્ગુણ દેખાય નહિ, પર દુર્ગુણ દેખાય;
નિજ વાંસો દેખાય નહિ, પર વાંસો પેખાય. ૩

૯

વસંતતિલકા.

જેના બળે અખિલ વિશ્વ વિરાજમાન,
જેણે અનેક રચના રચિ છે મહાન;
તે એક ઇશ અવિકારિ અનાદિ દેવ,
પામી સદા શરણ તેની કરૂં હું સેવ. ૧
જે પૂર્ણ ઈશ્વર પ્રભુ નિજ શક્તિ યોગે,
ઉત્પન્ન વિશ્વ કરિ તે થકી છે વિયોગે;
જીવો તણી ગતિ કૃતિ ચિત્તમાં ધરે છે,
ભક્તોનું રક્ષણ કૃપા થકી તે કરે છે. ૨
જેનો મહાન મહિમા નહિ કોઇ પામ્યા,
તર્કો કરી ઋષિમુનિ મનથી વિરામ્યા;
તે એક નિત્ય અજ ઈશ્વર લોકપાળ,

બુદ્ધિપ્રકાશક પ્રભુ નમું સર્વ કાળ. ૩
હે દીનવત્સલ દયાનિધિ દીનબંધુ,
કલ્યાણકારી તમને સ્મરી નિત્ય વંદું;
વંદી કરૂં સ્મરણ હું ઉપકાર તારા,
ત્રાતા તમે ભવ વિષે પ્રભુ સત્ય મારા. ૪
કોટ્યાવધિ પ્રતિદિને અપરાધ થાય,
માગું ક્ષમા પ્રભુ રહો અમને સહાય;
આધાર આશ્રય કૃપાનિધિ સત્ય તારો;
સંસારસિંધુ ભયથી પ્રભુ નાથ તારો. ૫
એકાગ્ર ચિત્તથકિ ધ્યાન ધરૂં તમારૂં,
કલ્યાણ મંગળ કરો સઘળું અમારૂં;
સાષ્ટાંગ નાથ તમને કરીએ પ્રણામ,
પૂરાં કરો પ્રભુ તમે શુભ સર્વ કામ. ૬

અભંગ.

અનાદિ અનંત, તમે ભગવંત;
પૂર્ણ ક્ષમાવંત, છો કૃપાળ. ૧
અનેક સૃષ્ટિમાં, મનુષ્યનો જન્મ;
કિધો છે ઉત્તમ, કૃપા કરી. ૨
ઉત્તમાધિકાર, તેને તમે આપો;
વિવેકને સ્થાપો, તેમાં તમે. ૩
તેને અનુસારે, ચાલી ભગવાન;

વૃત્તિયો સમાન, રાખું મારી. ૪
કરૂં સર્વ કાળ, સજ્જનનો સંગ;
નવ કરૂં ભંગ, વ્રત મારૂં. ૫
સર્વ જન સાથે, મિત્રતાથી ચાલું;
તમને નિહાળું, સર્વ સ્થળે. ૬
માન અપમાન, માનું હું સમાન;
રાખું અભિમાન, ધર્મનું હું. ૭
પ્રભુ મને આપો, દ્રઢ ભક્તિભાવ;
કોમળ સ્વભાવ, કરો મારો. ૮

દોહરા.

સુખ દુઃખ સરજ્યાં ઈશ્વરે, દયા ધરીને એમ;
કડવાં મીઠાં ઔષધો, પાય જનેતા જેમ. ૧
પ્રભૂ કરે તે પ્રીતથી, સહેવું ગણીને સાર;
પ્રભૂ સમ કો સારો નથી, દીનદયાળ ઉદાર. ૨
જ્ઞાની કે અજ્ઞાની જન, સુખ દુઃખ રહિત ન કોઈ;
જ્ઞાની ભોગવે ધૈર્યથી, મૂર્ખ ભોગવે રોઈ. ૩
સુખ પાછળ દુઃખ દેખીએ, દુઃખ પાછળ સુખ હોય;
દિવસ ગયે રાત્રિ પડે, રાત્રિ પછી દીન જોય. ૪
હરકત કશી ન હોત તો, શોભત નહીં સંસાર;
કશી ફિકર નહિ હોત તો, બાંધત શીદ ઘરબાર. ૫
સંકટની શંકા ધરે, તેથી ન કાંઇ કરાય;

શીખે તરવા શી રિતે, જો જળમાં નહિ જાય. ૬
કષ્ટ સહન કીધા વિના, પદ ઉંચું ન પમાય;
પાગે તાપ અધિક સહે, ઊંગે એમ જણાય. ૭
આપે જો આરોગ્યતા, કરૂણા કરી કર્તાર;
દુનિયામાં દલપત કહે, એ સુખ અપરંપાર. ૮
દુઃખમાં દુઃખ તો દેહ દુઃખ, બીજું કરજનું જાણ;
અલ્પબધાં દુઃખ એ વિના, ઉર સંશય નહિ આણ. ૯
દુઃખ વેઠ્યે સમજણ પડે, સમજાવ્યે ન જણાય;
બાળક ડરે દીવા થકી, જ્યારે દીવે દઝાય. ૧૦
કોમળ અંતર પરદુઃખો, દેખી થાય દીલગીર;
અવયવને દુઃખ ઉપજે, આંખે આવે નીર. ૧૧
દયાળુ નિજ દુઃખ દેખીને, પરદુઃખ કરે વિચાર;
નિર્દય ન્યાલ થયા કહે, પડે ઉતરી પાર. ૧૨

નાના પણ ઝાઝા તણા, આશ્રયથી સુખ સેલ;
નાનાં બહુ નેવાં મળી, ઢાંકે મોટો મેલ. ૧
ઘણાં ગરીબની મદદથી, જબર શત્રુ જીતાય;
રામે રાવણને હણ્યો, લઇ વાંદરાં સહાય. ૨
કહો શ્રેષ્ઠ શા કામનો, જેથી ન સરે અર્થ;
નાનો પણ નિશિપતિ ભલો, શની શ્રેષ્ઠ પણ વ્યર્થ. ૩
શીખામણ લાગે નહિ, જ્યારે વિનાશ કાળ;

સમજાવ્યો સમજ્યો નહિ, લંકાનો ભૂપાળ. ૪
દિવસ ફરે તેવે સમે, સમજણ સઘળી વ્યર્થ;
ધર્મરાજ જુગટું રમ્યા, એવો કર્યો અનર્થ. ૫

૧૦

તોટક.

પ્રભુતા પ્રભુ તારી દિસે સઘળે,
તુજ પાર પૂરો અમને ન મળે;
પ્રગટ્યો પરિપૂર્ણ પ્રતાપ ખરો,
કરૂણાનિધિ કષ્ટ સમસ્ત હરો. ૧
ભૂમિમંડળ સુંદર શોભી રહ્યું,
તુજ શક્તિ થકી ભરપૂર ભર્યું;
પ્રભુનાથ તમે ભવતાપ હરો,
કરૂણાનિધિ કષ્ટ સમસ્ત હરો. ૨
ગગને ગ્રહરાજ વિરાજી રહે,
પ્રભુની પ્રભુતાનું પ્રમાણ કહે;
સચરાચર સૃષ્ટિ વિષે પ્રસરો,
કરૂણાનિધિ કષ્ટ સમસ્ત હરો. ૩
ગ્રહ ગોળ વિચિત્ર ગતિથી ફરે,
પરમેશતણો પ્રતિબોધ કરે;

પ્રભુ નિર્મિત નીમ થકી ન ફરો,
કરૂણાનિધિ કષ્ટ સમસ્ત હરો. ૪
પ્રભુ અંતર્યામી અનાદિ તમે,
તમને સુનીતિ શુભ માર્ગ ગમે;
નિજ ભક્ત તણી રૂડિ આશ પૂરો,
કરૂણાનિધિ કષ્ટ સમસ્ત હરો. ૫

વસંતતિલકા.

હે દેવ ઈશ જગદીશ જગન્નિવાસ,
કલ્યાણકારી નમીં નાથ તને હું દાસ;
નિત્યે નિરંતર કરૂં સ્તુતિ પ્રાર્થનાઓ,
હે વિશ્વનાથ પ્રભુ નિત્ય પ્રસન્ન થાઓ. ૧
સંપૂર્ણ પ્રેમ કરીને ઉપકાર કીધો,
આ મૃત્યુલોક મહિ માનવિદેહ દીધો;
સાષ્ટાંગ નિત્ય તમને કરૂં વંદનાઓ,
હે વિશ્વનાથ પ્રભુ નિત્ય પ્રસન્ન થાઓ. ૨
માતા પિતા પ્રભુવરા અતિ દીન બાળ,
એકાગ્ર ચિત્ત થકિ ધ્યાન ધરૂં ત્રિકાળ;
નિત્યે પ્રણામ કરીને કરૂં યાચનાઓ,
હે વિશ્વનાથ પ્રભુ નિત્ય પ્રસન્ન થાઓ. ૩
વિદ્યા વિવેક મતિ સંપતિ આપ આપો,
સંભાળ મારી કરી સંકટ સર્વ કાપો;

વો ધર્મ કર્મ કરવા શુભ સૂચનાઓ,
હે વિશ્વનાથ પ્રભુ નિત્ય પ્રસન્ન થાઓ. ૪
કર્તવ્યકર્મ જગમાં રહિ નાથ થાય,
સદ્ધર્મ નીતિ નિયમો સઘળા પળાય;
એ શુદ્ધ તારી અતિ ઉત્તમ અર્ચનાઓ,
હે વિશ્વનાથ પ્રભુ નિત્ય પ્રસન્ન થાઓ. ૫

દોહરા.

મનના કારણથી દીસે, હરખ શોક આભાસ;
ખુશીથી ખરચે ક્રોડ પણ, દંડયે થાય ઉદાસ. ૧
મન ઢોંગી મન ધૂર્ત છે, મન હાથી મસ્તાન;
મન સુધરે તો મિત્ર છે, નહિ તો શત્રુ સમાન. ૨
છાના છેક રહે નહીં, અંતર તણા વિચાર;
આવે નિકળી એકદમ, અહાર સમ ઉદ્‌ગાર. ૩

મનહર છંદ.

લગ્નમાં જો લાખ લાગે, તો વડી વિપત્તિ લેખે,
દારૂખાનું ખુશીથી, બે હજારનું બાળે છે;
લુંટાય કે દંડાય તો, દીસે દિલગીર થાય,
મમતમાં મોટી મુડી, ઉમંગે ઉછાળે છે;
કાયામાં જો કાંટો વાગે, કાળજામાં કષ્ટ થાય,
નાક વિંધાવીને નેહ, દર્પણ નિહાળે છે;

દુઃખ સુખ દુનિયામાં, માન્યું દલપત કહે,
વિવેકી તો વિવેક, વિચારી મન વાગે છે. ૧

ભુજંગી છંદ.

રળો ને ખપો ખૂબ ઉદ્યોગ રાખી,
સજો સુખ સંતોષનો સ્વાદ ચાખી;
કદી દીનતા તો ન આપે ઉચારો,
સદા સર્વથી શ્રેષ્ઠ સંતોષ સારો. ૧
દુઃખી હોય પોતા થકી કોઇ પ્રાણી,
જુઓ એ થકી આપ શ્રીમંત જાણી;
પ્રભુનો પૂરો પાડ પ્રીતિથી ધારો,
સદા સર્વથી શ્રેષ્ઠ સંતોષ સારો. ૨

દોહરા.

નાશ થાય કે નવ મળે, તેનો તજિયે શોક;
જેનો ઉપાય નવ જડે, ફાંફાં તજિયે ફોક. ૧
અંગતણા પણ અંશ નિત્ય, વધે ઘટે એ ખેલ;
અંગ રહ્યું તે આપણું, ગયો અંગનો મેલ. ૨
સોથી સરસ સંતોષ છે, ઠરવા કેરૂં ઠામ;
રાખો રૂડી રીતથી, દીલમાં દલપતરામ. ૩

ઉપેંદ્રવજ્રા.

અરે રૂડો માનવ દેહ આવ્યો, બહુ પ્રતાપી પ્રભુએ બનાવ્યો;
તમે વિચારો હિત જો તમારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૧

આયુષ્યમાંથી પળ ઓછી થાય, મહા મુલી તે નહિ મેળવાય;
જરૂર આ જીવન છે જનારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૨
ન કાઢશો કાળ કદી નકામો, પરોપકારી શુભ નામ પામો,
ઠગાઇથી નામ ઠરે નઠારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૩
મનુષ્ય કાયા નથી મોજ માટે, ઘડી નથી તે પશુ પક્ષિ ઘાટે;
અખંડ સ્વર્ગે સુખ આપનારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૪
સુકીર્તિનો સ્વાદ સદૈવ ચાખો, આ લોકમાં નામ અખંડ રાખો;
તો વાગશે નિર્ભયનું નગારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૫
જગત્પતિને પ્રિય કામ જે છે, આ લોકમાં ઉત્તમ કામ એ છે;
બીજું બધું માલ વિનાબિચારૂં, કરો કરો કાંઇક કામ સારૂં. ૬

દોહરો.

જો સુખ ઇચ્છો જગતમાં, કરો સદા શુભ કામ;
એ શીખામણ અહરનિશ, દે છે દલપતરામ. ૭

૧૧

પ્રભાતિયું.

જાગ રે જીવ અજ્ઞાન આળસ તજી,
જગતકર્તારને લેને જાણી;
નરદેહ નિરમીયો નીતિ સંભાળવા,
આચરે અનીતિ તે અધમ પ્રાણી. જાગ રે૦ ૧
વિશ્વકર્તા તણું દીસે ડહાપણ ઘણું,

સુખકર સરજ્યો સુરજ જેણે;
તેજ ફેલે અતિ વાયુસ્છાદન વતી,
આંખ સહુ દેખતી થાય એણે. જાગ રે૦ ૨
ધન્ય દયાળ તેં ધરણી કેવી રચી,
સિદ્ધ પદારથ યુક્તિ સારી;
વિવિધ પ્રકાર વનમાંહિ વનસ્પતિ,
અખિલ છે અમિત આનંદકારી. જાગ રે૦ ૩
પોષવા સર્વને નીર પેદા કર્યું,
વ્યોમ માંહી રચી મેઘમાળા;
ચંદ્ર આકર્ષણે સિંધુ ભરતી ચઢે,
જાય એ જુક્તિથી વાણવાળા. જાગ રે૦ ૪
જ્યોતિષચક્ર તું જો ને આકાશમાં,
દીસતા દીવ્ય અનંત તારા;
એજ ઉપયોગી છે સર્વ સંસારને,
ધન્ય હે સૃષ્ટિસૃજનાર સારા. જાગ રે૦ ૫
તાહરો દેહ તું જો ને કેવો કર્યો,
અદ્ભુતતા ઘણી છે જ એમાં;
સર્વ વિષયોતણું જ્ઞાન બહુ થાય છે,
તત્વ મોટું કર્યું ચિત્ત તેમાં. જાગ રે૦ ૬
બુદ્ધિએ નિશ્ચય થાય બહુ વાતના,
એ થકી અધિક ઉદ્યોગ સૂજે;

એજ સૃજનારને મૂઢ સમરે નહિ,
મંદમતિ મલિન પાખંડ પૂજે. જાગ રે૦ ૭
સરજનહારનું જ્ઞાન સોહામણું,
સર્વને સમજવા યોગ્ય સારૂં;
છોટમ સદ્ય સંસારથી ઉદ્ધરે,
વચન સુવિચારથી માન મારૂં. જાગ રે૦ ૮

શાલિની.

વિશ્વાધિશા વિશ્વવંદ્યા વિધાતા,
સત્યાનંતા સચ્ચિદાનંદકંદા;
શ્રદ્ધા ભક્તિ ધ્યાન યોગે હું વંદું,
તારો મારે આશરો દીનબંધુ. ૧
દોષો દેખી ઉપકારો કરો છો,
પ્રાણીઓને અન્નપાનો ભરો છો;
એવા સ્વામી છો પ્રભૂ રે કૃપાળ,
સંભાળો છો ભક્તને સર્વ કાળ. ૨
દેવ તારી જો કૃપાદૃષ્ટિ થાશે,
સત્કર્મોના શુદ્ધ માર્ગે જવાશે;
આપો નિત્યે દાસને બુદ્ધિ રૂડી,
કાપો મારી વાસના સર્વ કૂડી. ૩
આપો આપો ચિત્તને શાંતિ આપો,
કાપો કાપો પ્રાણીનાં કષ્ટ કાપો;

ધારો ધારો પ્રાર્થના લક્ષ ધારો,
તારો તારો વિશ્વસિંધુથી તારો. ૪
સત્કર્મોથી ચિત્તની શુદ્ધિ થાય,
ભક્તિદ્વારે મોક્ષધામે જવાય;
ઢોંગો વેશો બાહ્યના સર્વ ઠાલી,
અંતઃશુદ્ધિ છે તને નાથ વાલી. ૫
નીતિ માર્ગે ચાલતાં કષ્ટ થાય,
તો એ તે સન્માર્ગને ના મૂકાય;
ઇચ્છા તારી માની આધીન રેવું,
માથે આવે કષ્ટ તે સર્વ સ્હેવું. ૬
રૂડાં કાર્યો લોકનાં જો ન થાય,
મિથ્યા ફેરો જન્મનો સર્વ જાય;
આ વિજ્ઞપ્તિ સ્વલ્પ મારી સ્વીકારો,
સત્કર્મોના સૂચવો સદ્વિચારો. ૭
આપત્કાળે ધીરતા નાથ આપો,
ભક્તિ સેવામાં પ્રભૂ વૃત્તિ થાપો;
દ્રવ્યાદિનો લાભ સંપૂર્ણ થાય,
ત્યારે પૂરી તો પરીક્ષા જણાય. ૮
વિશ્વસ્વામી જો હશો રે સહાય,
વૃત્તિ મારી ગર્વથી ના ભમાય;
સન્મિત્રો આ સૃષ્ટિમાં જે અમારા,

તેઓને દ્યો સદ્ગુણો બોધ સારા. ૯
શત્રુઓની દુર્મતિને સુધારો,
સર્વ સ્થાને શાંતિઓને વધારો;
જીવોનું જે વસ્તુથી થાય હીત,
અંતર્યામી આપને છે વિદીત. ૧૦
માની લેશો પ્રાર્થના નમ્ર મારી,
આશા રાખું નાથ પૂરી તમારી;
આ સંસારે ચિત્તની શાન્તિ પામું,
અંતે તારા ક્ષેમ ધામે વિરામું. ૧૧

ધોળ.

સત્ય નહિ તે ધર્મજ શાનો, દયા વિના શું દાન જોને;
વિનય વિના તે વિદ્યા શાની, દાન વિના શા દામ જોને. ૧
દૈવત નહિ તે દેવજ શાનો, ધર્મ વિના શું ધ્યાન જોને;
ભાવ વિના ભક્તિ શાની, ભક્તિ વિના શું જ્ઞાન જોને. ૨
જ્ઞાન વિના તે ગુરૂજન શાનો, તે શું દેશે બોધ જોને;
મન વશ નહિ તે તપ પણ શાનું, શીલ વિના શું સ્નાન જોને. ૩
સદ્ગુણ નહિ તે સાધુ શાનો, તૃષ્ણા ત્યાં શો ત્યાગ જોને;
ભ્રાંતિ રહિ તો અનુભવ શાનો, સાચો ન મળે શોધ જોને. ૪
સાચા પ્રભુને જે નવ શોધે, તે નર કહીએ કાચા જોને;
કહુ છોટમ નિરધાર કરીને, સૌ શાસ્ત્રોનો સાર જોને. ૫

વસંતતિલકા.

રે માનવી સરવ માનવી વાત મારી,
છે અર્થની નથી અનર્થની કે નઠારી;
શાસ્ત્રો વિષે લિખિત છે મત તે ખરો રે,
ઔદાર્ય કાર્ય કરવા કર વાવરો રે. ૧

જે વાવર્યું સુકૃતમાં વર્યું તે તમારૂં,
દાટેલ જે ધરજમાં રજમાં જનારૂં;
ધીમંતતા કથનમાં મનમાં ધરો રે,
ઔદાર્ય કાર્ય કરવા કર વાવરો રે. ૨

થોકે મળી સ્થિર કદી સ્થળમાં થવાના,
પૈસા પછીથી પળમાં જળમાં જવાના;
એ કારણે અતિ રૂડાં કૃત્ય આદરો રે,
ઔદાર્ય કાર્ય કરવા કર વાવરો રે. ૩

તે ધન્ય ધન્ય ધરણીપર પિંડ ધારી,
જે ખાંત રાખી ખરચે વિતને વિચારી;
પોતે સુપંથ સમજે પણ પાંશરો રે,
ઔદાર્ય કાર્ય કરવા કર વાવરો રે. ૪

જે દીનને પ્રતિદિને સુખદાન દાતા,
તે ધન્ય તેમજ મહા ધન્ય તાત માતા;
એવું વિચારી શુભ સાધન સંઘરો રે,
ઔદાર્ય કાર્ય કરવા કર વાવરો રે. ૫

દોહરો.

ઉદાર પુરૂષ ઉદારતા, તજે ન સહીં પરિતાપ;
આંબાને પથરો હણે, પણ આપે ફળ આપ.

૧૨

હિંડી.

નમું સદ્ચિદ્ધન એક અનાદ્યંતા,
નમું વિશ્વંભર વિશ્વના નિયંતા;
નમું સર્વસાક્ષી સત્ય મુક્તિદાતા,
નમું મંગલમય ભક્તજન ત્રાતા. ૧

નમું નિર્મળ નિઃસંગ ન્યાયકારી,
નમું સર્વ શક્તિમાન ઉપકારી;
નમું સર્વ સેવ્ય શાન્તિ સુખસ્થાન,
નમું કરૂણાકર સર્વ શક્તિમાન. ૨

શિખરિણી.

જગાધીશા તારો, અતિ પ્રબળ આધાર અગને,
તમે ના વિસારો, ચિત થકી કદી ભક્ત જનને;
પિતામાતા તારા, અનુગ્રહ દયામાં નથી મણા,
ક્ષમા પાપો મારાં, કરી પ્રભુ કરો પૂર્ણ કરૂણા. ૧
સ્વયંભુ છો સ્વામી, નવ કદિ રહે ગુપ્ત તમથી,

તને અંતર્યામી, વિનતિ કરીએ વિનયથી;
જગત્કર્તા માનું, નિરખી સઘળી વિશ્વરચના,
ક્ષમા પાપો મારાં, કરી પ્રભુ કરો પૂર્ણ કરુણા. ૨

સહુ પ્રાણી તારાં પૃથિવિ મહિ વિસ્તારથી રહ્યાં,
તથાપિ તે મધ્યે, મનુષ જનને તેં કરી દયા;
દિધી છે સદ્બુદ્ધિ, સતત સન્માર્ગે વિચરવા,
ક્ષમા પાપો મારાં કરી પ્રભુ કરો પૂર્ણ કરુણા. ૩

નિષિદ્ધાચારોમાં, નબળું મન મારૂં નિત ભમે,
સદા સદ્કર્મોમાં, અતિ ત્વરિત વાળો ચિત્ત તમે;
કરો સન્માર્ગોમાં, પ્રવૃત્તિ મનવૃત્તિ પ્રભુ સદા;
ક્ષમા પાપો મારાં, કરી પ્રભુ કરો પૂર્ણ કરુણા. ૪

વસંતતિલકા.

હે વિશ્વદેવ કરૂં સેવ સદા તમારી,
દ્યો ધર્મ કર્મ કરવા મતિ નિર્વિકારી;
રાખો સમીપ પ્રભુ પ્રાર્થના હું કરૂં છું,
તારો તમે પ્રભુ મને ચરણે નમું છું. ૧

અત્યંત લાભ જગમાં જગદીશ થાય,
તો એ ન વૃત્તિ કદી ગર્વ થકી ભમાય;
ધારો દયા પ્રભુ હું દ્વાર ઉભો રહું છું,
તારો તમે પ્રભુ મને ચરણે નમું છું. ૨

સંસારમાં વિચરતાં ચિતમાં હું ધારૂં,
તારૂં સ્વરૂપ સુખરૂપ અનૂપ સારૂં;
થાઓ સહાય પ્રભુ એ વિનતિ કરૂં છું,
તારો પ્રભૂ શરણ છું ચરણે નમું છું. ૩
સંબંધી હોય જગમાં વળી મિત્ર મારા,
તેને મને સુખ હજો સુફળો જ સારાં;
સર્વેનું મંગલ સદા શુભ ચિંતવું છું,
તારો પ્રભૂ શરણ છું ચરણે નમું છું. ૪
આલસ્યવૃત્તિ વળી નિર્દયતા વિકાર,
ચિત્તે રહ્યા બહુજ દૂર્ગુણના વિચાર;
માટે કૃપાથી મન શુદ્ધ કરો મહેશ,
આધીન છું પ્રભુ તને વદું શું વિશેષ. ૫

દોહરા.

સર્વે લોકો છે સગા, પિતા એકનૂં પેટ;
એ સૌમાંથી એક પણ, નથી પરાયો નેટ. ૧
પ્રીતિ જેવી પુત્ર પર, ભાઈ ઉપર જે ભાવ;
સ્નેહ તેહવો સર્વ પર, કરવા કરો ઠરાવ. ૨
એજ રીતે જન અખિલનું, ઈચ્છો રૂડું આપ;
તર્ત કરો ઉદ્યમ તેમના, સર્વ ટળે સંતાપ. ૩
આપ વિચારો આપનૂં, દેહતણું જે દુઃખ;

સમજો તેવું સર્વને, દેહ દુઃખ કે સુખ. ૪
તમે પ્રીત તે ઉપરે, રાખો રૂડી રીત;
તો તે જન તમ ઉપરે, પૂરી રાખશે પ્રીત. ૫
તે માટે સજ્જન તમે, જન પર પૂરણ પ્યાર;
રાખો તો પ્રભુ રીઝશે, કૃપાસિંધુ કરતાર. ૬
ઇચ્છે ભૂંડું આપણું, કદી અજ્ઞાની કોઈ;
તોપણ તે જનનું તમે, જરૂર રીઝો સુખ જોઈ. ૭
સુખ પામે સઘળી પ્રજા, એ ઈશ્વર એ આપ;
હેતુ કે શત્રુ હજો, પણ થાજો નિષ્પાપ. ૮

રાખી દયા હૃદય વિષે, કરો લોક ઉપકાર;
ઉત્તમ કારજ એજ છે, સર્વ ધર્મનો સાર. ૧
દુઃખ દેખી દિલ ધરી દયા, દેવું સુખનું દાન;
તન મન ધન તે કારણે, કરો સકળ કુર્બાન. ૨
લાભ લીધો પરલોકનો, ધર્યું અવિચળ ધામ;
પ્રીતે પરઉપકારનાં, કીધાં જેણે કામ. ૩

મનહર છંદ.

દીલમાં દયા ધરીને, જેણે પરદુઃખ છેદ્યાં,
પાપથી જે ડર્યા પોતે વખત તમામમાં;
સર્વ સાથે સ્નેહ રાખી સાચવ્યું સદાચરણ,

મુઆ પછી જેના ગુણ વખણાય ગામમાં;
પ્રભૂ પર પ્રીતિ રાખી કોઇને ન કષ્ટ કર્યું,
કાઢી જેણે ઉમર પરોપકારી કામમાં;
સત્યવાદી ત્રાહિત જનોનાં મન સાક્ષી પુરે,
તો જરૂર જાણવું તે ગયો પ્રભુધામમાં. ૧

ગીતિ.

જ્યાં નવ ભાસે દિનમણિ, નિશમણિ ગ્રહગણ હુતાશ નવ ભાસે;
ભાસે ઈશ સદા ત્યાં, તે થકી ત્રિભુવન પ્રદીપ્ત અતિ ભાસે. ૧
જે થકી ઉદ્ભવ જગનો, જેણે કરીને પ્રકાશને પામે;
જેમાં જઇ વિરામે, જે તણી કરૂણા દીસે સહુ ઠામે. ૨
આસ્તિક ભક્ત જનો જે, પ્રભુનું અસ્તિત્વ સત્ય ચિત ધારે;
નાસ્તિક ઉર્મી ઉપજતાં, તત્ક્ષણ તેને નિવારી ધિક્કારે. ૩
પ્રભુ અસ્તિત્વ પ્રમાણો, જગરચનમાં અતિ પ્રબળ ભાસે;
સુંદર નિયમો નિરખી, નિશદિન મનવૃત્તિ મારી ઉલ્લાસે. ૪
ગગને ગ્રહગણ રચના, રચી છે સુંદર અતિ ચમત્કારી;
નિશ્ચલ નિયમો બાંધી, અતિશય સત્તા તમેજ વિસ્તારી. ૫
પ્રભુતા એજ તમારી, દોષો દેખી ન રોષ ચિત્ત ધારો;
અતિ કરૂણા વિસ્તારો, સેવક જનને કદી ન વિસારો. ૬
ઉત્તમ ગતિ અમારી, નિશ્ચય ઉત્તમ કૃતિ થકી થાય;
કોટ્યાવધિ મુજ દોષો, પ્રભુ તુજ કરૂણાકટાક્ષ થકી જાય. ૭

અંતર નિર્મળ નથી તો, બાહ્યાચાર્યો બધી વૃથા જાય;
સત્ય પરાભક્તિ છે, તે થકી પ્રભુનું પ્રસન્ન ચિત્ત થાય. ૮

અભંગ.

પ્રભૂ તમ વિના, મને કોણ પાળે;
કષ્ટ મારૂં ટાળે, બીજું કોણ? ૧

કોણ જાણે મારી, ખરેખરી દાઝ;
રાખે કોણ લાજ, તમ વિના? ૨

તમારો પ્રસાદ, થાય પ્રભૂ જ્યારે;
ફળ મળે ત્યારે, પ્રયત્નનું. ૩

માટે પ્રભૂ માગું, તમારો પ્રસાદ;
થાય ન વિષાદ, વિઘ્ન કાંઈ. ૪

ખરેખરૂં મારે, તમારૂં વળાવું;
તમ વિના લાવું, બીજા કોનું? ૫

જેમ ઘટે તેમ, કરશો કૃપાળ;
કેવળ હું બાળ, અજ્ઞાની છું. ૬

મારા એકલાનું, નવ ચાલે બળ;
નવ મળે ફળ, કૃપા વિના. ૭

દોહરા.

સ્વદેહ તેમ સ્વદેશની, લે નહિ જે સંભાળ;
ચોંટે તેને ચાંદલે, ગાંડા કેરી ગાળ. ૧

એકલપેટા અતિ ઘણા, કરે સ્વારથે કાજ;
દાઝ ધરે ઉર દેશની, એ તો વિરલા આજ. ૨

કઇક ભણી નોકર થયા, કમાય છે કંઇ વ્યાજ;
દશા સુધારે દેશની, એ તો વિરલા આજ. ૩

કઇક જનને જાગીર છે, કઇક કરે છે રાજ;
દશા સુધારે દેશની, એ તો વિરલા આજ. ૪

કેમ વહેમની વારતા, પંડિત કરે પ્રમાણ?
માને મૂરખ માનવી, આપે હોય અજાણ. ૧

મંત્ર જંત્ર ને મેલડી, તે તો તૂતેતૂત;
વળગે પૂરા વહેમથી, ભોળા જનને ભૂત. ૨

ભડકણ ભોળા ભાઇને, ભાસે સાચું ભૂત;
તપાસતાં તે તો ઠરે, ભૂત નહિ પણ તૂત. ૩

મનહર છંદ.

ભૂપના ભવનમાં સુતો ગમાર ગામડિયો,
ઘડીઆળ ઘોષ સુણી ભડકી ભાગે છે;
બૂમ સુણી બહુ લોકે કારણ પૂછ્યું તો કહે,
છે તો ઘર ઠીક પણ બીક બહુ લાગે છે;
નકી ભૂત થાય મરી જાય જે આ ઘરમાં,
આ ઘરમાં ભાઇ ભારે ભૂતાવળ જાગે છે;

રાત અરધીક જયારે જાય દલપતરામ,
ધણુણુણુ ધણુણુણુ, ઘંટડીઓ વાગે છે. ૧

ભુજંગી છંદ.

નથી મંત્રથી જંત્રથી કામ થાતું,
નથી ચીઠિ દોરા થકી વેર જાતું;
ખરૂં વેર તે તો વિનયથી ખસે છે,
વિનયમાં વશીકાર વિદ્યા વસે છે. ૧
જનો સર્વને જીતવા જો વિચારો,
વિનયવાકય આધિનતાથી ઉચ્ચારો;
વિનયથી દયા દીલ માંહી ઠસે છે,
વિનયમાં વશીકાર વિદ્યા વસે છે. ૨

દોહરા.

ઉંચાશાળા અગ્નિરથ, આદિક ઉપજયાં જેમ;
દેખી દિલ દાઝે બળે, વિશેષ જેને વ્હેમ. ૧
ભોળા જન વિદ્યા ભણી, વહેમ તજી વખણાય;
વહેમીના સહવાસથી, વળી તે વ્હેમી થાય. ૨
દેખી પણ નહિ માનિયે, વગર વિચારી વાત;
દીસે ફરતો સૂર્ય પણ, ફરે પૃથ્વી સાક્ષાત. ૩

ભુજંગી.

સજો રે સુધારો તજો વાત આડી,
સુધારાથી થૈ આ જુઓ આગગાડી;
જુનો રાહ મુંબઈ જતાં જે ન છોડે,
કહો તે કદી જૈ શકે કષ્ટ થોડે ? ૧

દોહરા.

તે નર સુધર્યો તે ભણ્યો, બુદ્ધિમન પણ તે;
ભૂલે નહિ ભગવાનને, ડરે દોષથી જેહ. ૧

૧૪

સ્ત્રગ્ધરા.

શીશી શોભા વખાણું, વિભુ તુજ કૃતિની, શકિત છે રે અપાર,
મોટા મોટા મહંતો, અતિ શ્રમ કરીને, થાકી પામ્યા ન પાર;
અજ્ઞાની પ્રાણી હું તે, તુજ ગુણ-મહિમાના કરૂં શું વિચારો,
વંદું હું વિશ્વનાથા, વિનયથી તમને, કષ્ટ સર્વે નિવારો. ૧
જાણો અંતસ્થ વાર્તા, વધુ પ્રભૂ તમને, શું કરૂં હું વિલાપો,
વિશ્વાસે હું રહું છું, ભવપતિ અમને, સર્વદા શાંતિ આપો;
આરાધું એક ચિત્તે, પ્રભૂ મુજ હૃદયે, ભકિત શ્રદ્ધા વધારો,
વંદું હું વિશ્વનાથા, વિનયથી તમને, કષ્ટ સર્વે નિવારો. ૨
તારો તારો પ્રભુ હે, કર ગ્રહી અમને, વિશ્વસિંધુથી તારો,

બીજો એકે ન આરો, તુજવિણુ વિભુ રે, વિઘ્ન સર્વે વિદારો;
સાચો વિશ્વાસ તારો, દિન જન મુજને, ચિત્તથી ના વિસારો,
વંદું હું વિશ્વનાથા, વિનયથી તમને, કષ્ટ સર્વે નિવારો. ૩
સૃષ્ટિ શોભા પ્રમાથી, પ્રકટ બહુ કીધી, પૂર્ણ શક્તિ તમારી,
વસ્તુમાત્ર વિચારી, વિભુ નિજ બળથી, ધર્મ દીધોજ ભારી;
વ્યાપો સંપૂર્ણતાથી, પ્રભુ ત્રિભુવનમાં, છે તમારા પ્રતાપો,
પાપો કાપો અમારાં, પ્રભુ કરી કરૂણા, સન્મતિ નિત્ય આપો. ૪
જીવો સંરક્ષણાર્થે બહુ બહુ વિધિથી, વસ્તુ સર્વે સૃજાવી,
સત્તા સર્વત્ર વ્યાપી, પ્રભૂ નિજ કૃતિનો, હેતુ દીધો બતાવી;
એવા કારૂણ્યમૂર્તિ, શુભ ગુણયુતના, હું કરૂં નિત્ય જાપો,
પાપો કાપો અમારાં, પ્રભુ કરી કરૂણા, સન્મતિ નિત્ય આપો ૫
વિદ્યા સદ્બોધ જ્ઞાનામૃત ફળ રસનાં, નાથ પાનો ન પીધાં,
કીધાં કાર્યો ન રૂડાં, દિન બળહિનને, દ્રવ્યદાનો ન દીધાં;
માની આજ્ઞા ન તારી, કરી અવગણના, તે ક્ષમા નાથ આપો,
પાપો કાપો અમારાં, પ્રભૂ કરી કરૂણા, સન્મતિ નિત્ય આપો. ૬

અભંગ.

પ્રભુ પ્રાણપતિ, સુણી આ વિનતિ;
કરો મારી મતિ, પરિશુદ્ધ. ૧
લોકહિતકારી, કાર્ય નથી થતું;

ભમે રઝળતું, મન મારૂં. ૨
માતપિતા વિના, કોને જઈ કહુ'?
શરણુ હું ગ્રહું, અન્ય કોનૂ'? ૩
વિપરીત માર્ગે, બહુ હું ગયો છું;
પ્રભુ હું થયો છું, શિક્ષાપાત્ર. ૪
કહું શું વધારે, પ્રભુ વારે વારે;
કોણ મને તારે, તમ વિના ? ૫
કાલાવાલા મારા, કરો અંગીકાર;
યાચું આવી દ્વાર, તમારે છું. ૬

ઇંદ્રવજ્રા.

સ્રષ્ટા તમે સૃષ્ટ પદાર્થ સર્વના,
સાક્ષી તમે છો પ્રભુ સર્વ કર્મના;
સર્વેશ સર્વાન્તર્યામિને સદા,
સાષ્ટાંગ વંદી પ્રભૂ માગું છું ક્ષમા. ૧
કૌટુંબી મિત્રો સ્વજનો જનો બધા,
પામે નહિ કિંચિત્ દુઃખ આપદા;
આરોગ્યતા આપી કરો સહાયતા,
રાખો જગતમાં પ્રભૂ સર્વ શાંતતા. ૨
નીતિ પ્રમાણે અનુવર્તનો થશે,
ત્યારે કૃપા પૂર્ણ તમારી તો થશે;
માટે વિનંતિ કરૂં વારવાર રે,
સ્વીકારવાને કરશો ન વાર રે. ૩

દોહરા.

કરી ભરૂંસો કર્મનો, કહે થશે થાનાર;
આપ તજે ઉદ્યોગને, એ પણ એક ગમાર. ૧
સારૂં નરસું શોધીને, જુએ ન સાર અસાર;
ગોળ ખોળ સરખાં ગણે, એ પણ એક ગમાર. ૨
ટુંટો ટુંકો થાય તો, વળી કરે વિસ્તાર;
લડાઇથી લાજે નહિ, એ પણ એક ગમાર. ૩
નિઃસંશય ઉત્તર મળે, તોય કરે તકરાર;
વ્યર્થ વદે વળી વાદ બહુ, એ પણ એક ગમાર. ૪
સમજે જે જન સર્વથી, હુંજ ઘણો હુંશિયાર;
પછી ન પૂછે કોઇને, એ પણ એક ગમાર. ૫
કરે ખુશામતખોર જન, વખાણ વારંવાર;
સાચું માને સર્વ તે, એ પણ એક ગમાર. ૬
ઉપજ ખરચના આંકનો, શોધે નહીં સુમાર;
વણ લેખે ધન વાવરે, એ પણ એક ગમાર. ૭
જગ મધ્યે જૂદાં નથી, ગાંડા જનનાં ગામ;
ગુણહીણા તે ગાંડીયા, દાખે દલપતરામ. ૮

ઉપજાતિ.

જો પારકી કીર્તિ પડેજ કાને,
મિઠાશ તેમાં મનથી ન માને;
સ્વકીર્તિનાં ગાયન ગાય ગાજી,
મિથ્યાભિમાની મુરખા મિજાજી. ૧

મનહર છંદ.

વધે અભિમાન ત્યારે ઉંચી ઉંચી દૃષ્ટિ કરો,
તૃષ્ણા વધે ત્યારે નીચા નીચાને નિહાળિયે;
દુખિયાનાં દુઃખ દેખી તેઓનાથી તો વિશેષ,
સમજી પોતાને સુખી સદા મન વાળિયે;
જેમ ટાઢ પડે ત્યારે ભાળિએ સૂરજ સામું,
તાપ પડે ત્યારે છાયા ઝાડની સંભાળિયે;
કહે દલપતરામ કરીને ઉપાય આમ,
અભિમાન તથા તાપ તૃષ્ણા તણો ટાળિયે. ૧

દોહરા.

અલ્પ કાંઇ ગુણ આવતાં, છાકી મગજ છલકાય;
જરૂર તે પછી જાણવું, શેષ ગુણો ન સમાય. ૧
આપેલો જગદીશ્વરે, હરેકમાં ગુણ હોય;
અવગણના કરી કોઈની, ગર્વ ન ધરશો કોય. ૨
ફૂલ કર્યાથી થાય શું, જો ન વખાણે લોક;
નહીં સુગંધ સુફળ નહીં, આવળ ફૂલે ફોક. ૩

ચોપાઈ.

મારા સરખો ડાહ્યો નહીં, મારા સરખો પંડિત નહીં;
એવું ગુમાન ધરીને ફરે, તે અંતે પસ્તાવો કરે. ૧
ભલા ભલા જગમાં છે ભાઇ, તેની સાથે શી સરસાઇ;
શરમાઈ તું નીચું જોય, એમાં તારૂં માનજ હોય. ૨

દોહરા.

લોભે લાજ ઘટે ઘણી, લોભે પ્રભુ પ્રતિકૂળ;
લોભે લક્ષણ જાય છે, લોભ પાપનું મૂળ. ૧

વણ પાવકથી પરજળે, અદેખા તણું ઊર;
અન્ય તણી ઉત્કૃષ્ટતા, જોઇ ન શકે જરૂર. ૧
શકે નહીં ગુણ મેળવી, રાખે હૃદયે રોષ;
અકળાઇ પર ઉપરે, મિથ્યા મૂકે દોષ. ૨
પડતી ઇચ્છે પર તણી, ચડતી આપ ચહાય;
પણ પાપી શું કરી શકે, ધાર્યું ધણીનું થાય. ૩

૧

શાર્દૂલવિક્રિડિત છંદ.

જે ઇચ્છા થકી ભૂમિ પર્વત જળો, તત્વો થયાં દીપતાં,
જેણે સૂર્ય શશિ ગૃહાદિ ભૂવનો, કીધાં બહૂ શોભિતાં;
જે સત્તા થકી રાશિ ચક્ર ભગણો, ભાસે મહામંડળે,
તે વિશ્વેશતણી અચિંત્ય ગતિને જીવો કદી ના કળે. ૧
જેણે વિશ્વ વિષે વિચિત્ર કૃતિથી વસ્તુ સૃજાવી બધી,
જેની નિત્ય પ્રતે પ્રજાપર દિસે, પ્રીતિ દયાઓ ઘણી;
જે છે સત્ય સમર્થ કાર્ય કરવા, કારૂણ્યમૂર્તિ સદા,
તે વિશ્વંભર સર્વ પૂર્ણ કરશો, ભક્તો તણી કામના.

જેની શક્તિ સમસ્ત વિશ્વ પ્રસરી, જેમાં દયા છે ભરી,
જેમાંથી અતિ શ્રેષ્ઠ સૃષ્ટિ નિસરી, જેથી સ્થિતિમાં રહી;
જેનો પાર અપાર કો નવ કળે, સત્તાથી વ્યાપે સદા,
તેવા ઈશ સમર્થ સત્ય પ્રભુને નિત્યે કરૂં વંદના. ૩

સ્વામી સર્વ સમર્થ સત્ય સબળી, સંપૂર્ણ સત્તા ધરો,
મિથ્યા માનુષીયત્ન જાય સઘળા, જ્યારે કૃપા ના કરો;
માટે હું દીન દાસ આશ ધરીને માગું તમારી કૃપા,
કાર્યો શ્રેષ્ઠ વિષે સહાય રહીને, સંતોષ આપો સદા. ૪

બાંધી છે અવધિ ત્યહાં લગિ મતિ, જીવો તણી ચાલશે,
તેથી પાર ગયે ઘણો ભ્રમ થશે, ભ્રાંતિ બહુ ભાસશે;
માટે તે અવધિજ મધ્ય રહીને, ધર્મધ્વજા ધારવી,
શિક્ષાઓ પ્રભુ તારી માન્ય કરીને નીતિ ન વિસારવી. ૫

હે વિશ્વેશ્વર હે જગત્રય ગુરૂ, સર્વજ્ઞ સચ્ચિદ્ઘના,
કૌટુંબી જન મિત્ર બંધુ સઘળા, જે આ જગત્માં રહ્યા;
આ દેશો વસતા વિદેશ ફરતા, પ્રાણી સમસ્તો તણાં,
પાપો સર્વ ક્ષમા કરી પ્રભૂ તમે, સંતોષ આપો સદા, ૧

રાગ ધીરાના પદનો.

વિચાર કરી જોવું રે, વિશાળ બુદ્ધિવાળાને;
ભાવ ધરી ભજવું રે, કર્ત્તાર કૃપાળને. (ટેક)

એક ઘડી પણ આખા દિવસમાં, કરવો સજ્જન કેરો સંગ;
નીતિની રીતિ પ્રીતિ કરીને પાળવી, ઉલટ ધરી ધરી અંગ-
ભંગ કરે ભ્રાંતિ રે, ત્રોડે અજ્ઞાન તાળાને. વિચાર૦ ૧
પૈસો મળે તો પુણ્ય માર્ગે ખર્ચે, જેથી સહુ જનને સુખ થાય;
વિદ્યા વધે ને જીવ રહે વિશ્રામે, કીર્તિ ભલી કહેવાય—
પરોપકાર કરવો રે, નવાણુ ધર્મશાળાને. વિચાર૦ ૨
નીતિ અનીતિનો નિશ્ચય કરી, બુદ્ધિ ઠરાવી રહેવું ઠામ;
સર્વ સિદ્ધાંત કેરો સાર સમજવો, લેવું પ્રભૂનું નામ—
છોટમ નવ ભૂલીશ રે, પ્રભુમંત્ર માળાને. વિચાર૦ ૩

પદ.

તે સવિતા પરમેશ પ્રભૂનું નિત્ય, નિરંતર ધ્યાન ધરૂં-એ ચાલ.
હે પ્રિય મિત્રો પ્રભૂઆજ્ઞાઓ, મન કર્મ વચને માનો રે;
સત્ય વચન સત્સંગ સદિચ્છા, સત્કર્માનુષ્ઠાનો રે;
સદા પ્રભુ ચરણે અભિવંદન, એ છે મુખ્ય વિધાનો રે. હે૦ ૧
આ જગતમાં જન્મ ધર્યો જે, તે પરિણામે જવાનો રે;
કૃતિ પ્રમાણે પ્રભુની પાસે, નિશ્ચય ન્યાય થવાનો રે. હે૦ ૨
રહેણી વિના કહેણી મિથ્યા છે, જળ વિણ જેમ બિજ વાવો રે;
બાહ્યાભ્યંતર શુદ્ધ ક્રિયાથી, જન્મ તણો લ્હાવો લાવો રે. હે૦ ૩
અવસર વિત્યો ફરી નહિ આવે, ચિત્ત વિષે વિચારો રે;
નિર્મળ અંતઃકરણ કિધા વિણ, ઢોંગ ન કરવો ઠાલો રે. હે૦ ૪

ચિત્ત શુદ્ધ કરવાનો સાચો, સદાચાર છે પાયો રે;
દાંભિક વિધિના વેશ થકી, વિશેષ ન જાશો વાહ્યા રે. હે૦ ૫
અંગ પંગુ અશકત નિરાશ્રિત, રોગી જનને પાળો રે;
અન્ન વસ્ત્ર ઔષધ આપીને, દુઃખ તેઓનાં ટાળો રે. હે૦ ૬
આત્મવત્ સહુ પ્રાણી ગણીને, સદા કરો ઉપકારો રે;
પ્રભૂ આજ્ઞાનો એજ સાર છે, તે નિત ચિત્તમાં ધારો રે. હે૦ ૭

દોહરા.

ગરજ સમે ગરજૂ જનો, બોલે મીઠા બોલ;
ભાર ન ગણશો ભાઈઓ, તેનો તરણા તોલ. ૧

અમૂલ્ય પણ સહજે મળે, તે સસ્તું તે ઠામ;
નદી કિનારે નીરનો, એક ન ઉપજે દામ. ૧
જોઈએ ત્યારે નવ જડે, એનું મૂલ અપાર;
જાય પ્રાણ જ્યાં જળ વિના, કિમત હેમ હજાર. ૨
સૌને ખપ તે સસ્તુ છે, તે પ્રભૂ કૃપા અતુલ્ય,
પંડિત પાણી ને પવન, છે નિર્ધન નિર્મૂલ્ય. ૩

સમજી ખરચ કરે સદા, જેમ કમાય કમાઉ;
કૃપણપણું ન કરે સદા, અતિ નહિ થાય ઉડાઉ. ૧
યોગ્ય ખરચ કરવું ભલું, ભલું અધિક નહિ ભાઈ;
લેખણ ભરી લખવું ભલું, નહિ રેડી રૂશનાઈ. ૨

કરે જગતમાં કરકસર, જુઓ જગતનો ઈશ;
પ્રકાશ ત્રીશ ઘડી કરે, અંધારૂં ઘડી ત્રીશ. ૩

ઈશ્વર પણ કરકસરનો, રાખે ફરો વિવેક;
ગ્રહો અનેક વચ્ચે રચ્યો, દીવો દિવાકર એક. ૪

કૃપણ મૂર્ખના કર વિષે, પૈસા પુસ્તક જાય;
પંપાળે પાસે લઈ, એ ઉપયોગી ન થાય. ૧
કંજુસ કેરૂં કાળજું, કાળો પથ્થર કોય;
જુઓ આખો જળમાં રહે, પણ પિગળીત ન હોય. ૨

ચોપાઈ.

જો આત્રે વીવા કે વરો, ખૂબ ફૂલાવ્યો ફૂલે ખરો;
દેવું કરીને ખરચે દામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૧
લખી દેખાડે નાણાં લાખ, રોકડમાં ચુલાની રાખ;
કરે કરોડપતિનાં કામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૨
ઓઢે જે ઉનાળે શાલ, ચંદ્ર છતાં ઈચ્છેજ મશાલ;
કારણ વિના કરે ધુમધામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૩
દીલાસા તો ખાસા દેજ, બને વખત ત્યાં ફરી બેસેજ;
બકે ખરો પણ દે ન બદામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૪
બોલે મોટા મોટા બોલ, તેમાં પૈસાભાર ન તોલ;
લગાર મોઢે નહિ લગામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૫

આદરી શક્તિથકી ઉપરાંત, ખાલી ખોટી રાખે ખાંત;
દિલથી કહે છે દલપતરામ, તે નરનું ફૂલણજી નામ. ૬

દોહરા.

અલખત હાથ ઉડાઉને, વસે ન ઝાઝી વાર;
પતંગ રંગ તણી રહે, ચટકા દહાડા ચાર. ૭

વણજારો રાગ.

કરજથી ભૂંડું કશું નથી, દિલે ડરજો રે,
હઇડે જો કાંઇ બુદ્ધિ હોય, કરજ નવ કરજો રે;
અંગઉધારે ઉપાડતાં, દિલે ડરજો રે,
લેણદારના થઇએ ગુલામ, કરજ નવ કરજો રે. ૧
સઘળાં કથન સાંખવાં પડે, દિલે ડરજો રે;
એથી આબરૂ ખોઇએ આમ, કરજ નવ કરજો રે. ૨
ઓશિયાળા થશો એહના, દિલે ડરજો રે;
વળી થાશો એના વેચાણ, કરજ નવ કરજો રે. ૩
ગભરાટમાં ગભરાવશો, દિલે ડરજો રે,
ગમે તેમ લખાવશો લેખ, કરજ નવ કરજો રે. ૪
કઇકે જોડાવ્યા જમાનને, દિલે ડરજો રે;
વળી વાળ્યાં વાલામાં વેર, કરજ નવ કરજો રે; ૫
દોસ્ત થતાં દેવાદારના, દિલે ડરજો રે;

સુખ સર્વ ખોશો તેની સંગ, કરજ નવ કરજો રે. ૬
કરજ થકી અકળાઇને, દિલે ડરજો રે;
થાય સત્યતાનો સદ્ય નાશ, કરજ નવ કરજો રે. ૭
વિષમ કરજ છે વિષ થકી, દિલે ડરજો રે;
પુત્ર પૌત્રને પીડા થાય, કરજ નવ કરજો રે. ૮
દેવું કરે તે દેવાળીઓ, દિલે ડરજો રે;
નહિં દેવું તે સાચો સરાફ, કરજ નવ કરજો રે. ૯
એક રામ ચઢતાં થયું, દિલે ડરજો રે;
ધૂળધાણી રાવણનું રાજ્ય, કરજ નવ કરજો રે. ૧૦
સોળ રામ જેને શીર ચઢે, દિલે ડરજો રે;
દેખી શી ગતિ દલપતરામ, કરજ નવ કરજો રે. ૧૧

આરતી ૧.

જયદેવ જયદેવ જય સૃષ્ટિકર્તા, જય સૃષ્ટિકર્તા;
સંકટ ભય દુઃખ હર્તા (૨), વિશ્વતણા ભર્તા. જય૦ ૧
સૃષ્ટિ નિયમ સાક્ષાત, નિરખી આનંદું (૨);
જગકર્તા જાણી પ્રભૂ (૨), પ્રેમ થકી વંદું. જય૦ ૨
અકળ કળા ન કળાય, કરૂણામય તારી (૨);
દયા કરી મુજ દીનને (૨), મતિ આપો સારી. જય૦ ૩
પ્રભૂ છો પરમ કૃપાળ, કાર્ય સફળ કરશો (૨);
સંરક્ષણ કરી મારાં (૨) કષ્ટ સકળ હરશો. જય૦ ૪

પ્રાતઃસમય પરમેશ, પ્રભુપદને વંદું (૨);
સત્કર્મો કરવાનો (૨, વિધિ હું આરંભું. જય૦ ૫
સદાચાર એ મુખ્ય, છે ભક્તિ તારી (૨);
તુજપર દઢ શૃદ્ધાથી (૨), વૃત્તિ રહો મારી. જય૦ ૬
દયા ધર્મનું મૂળ, એ નિશ્ચય માનું (૨);
સદા સુધર્માચરણે (૨) રહિ નિત્યે ચાલું. જય૦ ૭
કરી પ્રભુને હું પ્રણામ, ધ્યાન ધરૂં ચિત્ત (૨);
મંગલ કાર્ય કરાવો (૨), મુજ હસ્તે નિત્યે. જય૦ ૮

આરતી ૨.

જયદેવ જયદેવ, જય વિશ્વાધારા (૨);
વિશ્વંભર અવિકારા, (૨) વિશ્વ અપરંપારા. જય૦ ૧
સાક્ષી તમે સર્વત્ર, સત્તા થકી વ્યાપો (૨);
કૃપા કરી સેવકને (૨), મતિ નિર્મળ આપો. જય૦ ૨
સદ્વિદ્યા સદ્જ્ઞાન, સત્સંગો આપો (૨);
અંતર્યામી અમારાં (૨), દુષ્કર્મો કાપો. જય૦ ૩
પ્રભુ ઉપકાર અપાર, સ્મર્ણુ સદા કરીએ (૨);
જન હિતકારી ક્રિયા કરી (૨), ભવસાગર તરીએ. જય૦ ૪
સંકટ સમયે નાથ, પ્રભૂ આવો વારે (૨);
ભય સર્વે સંહારો (૨), શરણુ અમે તારે. જય૦ ૫

અનુપમ છે ઐદાર્ય, ઉત્તમ ગતિ આપો (૨);
વિશ્વ વિષે વિશ્વેશ્વર (૨), સદ્ધર્મ સ્થાપો. જય૦ ૬
વિનતિ અમે મહારાજ, કરીએ નિત્ય તમને (૨);
ઘટિત મનોરથ હશે જે (૨), પ્રભુ આપો અમને. જય૦ ૭
કરીએ સર્વ પ્રણામ, પ્રેમથકી તમને (૨);
પૂર્ણ કૃપાથકી કરશો (૨), પ્રભુ પાવન અમને. જય૦ ૮

સમાપ્ત.

કઠણ શબ્દનો કોષ.

અખિલ=આખું, બધું.
અગ્નિરથ=આગગાડી.
અચળ=ચળે નહિ એવું, જેમાં ફેરફાર ન થાય એવું, કાયમ.
અણચિંત્યાં=અણધાર્યાં, ઓચિંતાં.
અતુલ=જેની બીજા કોઇ સાથે સરખામણી ન થઇ શકે તેવું, જેનો જોડો ન મળે તેવું.
અધિનાથ=ઉપરી, રાજા.
અનાદિ=જેને આદિ નથી એવો.
અનાદ્યંતા=જેને આદિ અને અંત નથી એવો પરમેશ્વર.
અનુગ્રહ=મહેરબાની.
અનુવર્તન=અનુસરવું, પાછળ જવું.
અન્યોન્ય=એક બીજાને.
અબુદ્ધ=અજ્ઞાન, મૂર્ખ.
અમિત=જેનું માપ ન થઇ શકે તેવું, અમાપ.
અર્ચના=પૂજા.
અલખત=દોલત, પૈસો, દ્રવ્ય.
અલ્પ=થોડું.
અવિકારી=વિકાર વિનાનો.
અસદ્‌માર્ગ=ખરાબ રસ્તો, ખોટો માર્ગ.
અહોનિશ=દિવસ રાત્ર, હમેશાં.
અંતઃશુદ્ધિ=અંતઃકરણની શુદ્ધતા.
આત્મઉન્નતિ=આત્માની ઉન્નતિ, આત્માનો ઉદ્ધાર.
આત્મવત્‌=પોતાની પેઠે.
આધીન=તાબે, કબજે.
ઉત્તમાધિકાર=ઉત્તમ—ઉંચો અધિકાર.
ઉથાપવું=તોડવું, ભંગ કરવો.
ઉપાસના=પ્રાર્થના.
ઔદાર્યકાર્ય=ઉદારતાનું કામ.
કર=હાથ.
કરુણસાગરા=કરુણાના સાગર જેવો પરમેશ્વર.
કૃપાલ=કૃપાળુ, દયાળુ.
કેસુડાં=એક જાતનાં ગંધ વિનાનાં ખાખરાનાં ફૂલ.
કોશ=ગાઉ.
ઘટિત=યોગ્ય, લાયક.
ઘાત=ઠાર મારવું, મારી નાખવું.
ઘોષ=અવાજ.
જગતકર્તા=જગતનો બનાવનાર, પરમેશ્વર.

જગતતંત્ર=જગતરૂપી રાજ્યનો કારભાર.

જગન્નિવાસ=પરમેશ્વર, જગતમાં રહેવું તે.

જગાધીશ=જગતનો રાજા, પરમેશ્વર.

જન=માણસ.

તત્ક્ષણ=તરત.

તિલમાત્ર=જરાપણ.

ત્રાતા=રક્ષણકર્તા, પાલનકર્તા.

ત્રિકાળ=ત્રણ કાળ. [પ્રાત:, મધ્યાન્હ અને સાયંકાળ.]

ત્રિલોક=ત્રણ લોક. [સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ.]

ત્વરિત=ઉતાવળે.

દમ=ઇન્દ્રિયોને વશ રાખવી, તાબે કરવી.

દયાનિધિ=દયાના સાગર, પરમેશ્વર.

દિનમણિ=સૂર્ય.

દિવાકર=સૂર્ય.

દિવ્ય=સુંદર, તેજસ્વી.

દીન=ગરીબ.

દીનબંધુ=ગરીબનો મિત્ર, પરમેશ્વર.

દુરિત=ખરાબ, નઠારૂં.

ધરણી=પૃથ્વી.

ધૃતિ=સાત્વિક,રાજસ અને તામસ એ ત્રણ જાતની મનની ધારણા.

નવિન=નવું.

નિયંતા=ચલાવનાર, નિયમમાં રાખનાર.

નિર્વિકારી=વિકાર વિનાનો, જન્માદિ છ ભાવ રહિત પરમેશ્વર.

નિર્ધન=ધન વિનાનો, ગરીબ.

નિર્માણ=રચવું, પેદા કરવું.

નિરર્થક=નકામું, ઉપયોગ વગરનું.

નિર્મૂળ=મૂળ વિનાનું.

નિશમણિ=ચંદ્ર.

નિશપતિ=ચંદ્ર.

નિશ્ચલ=ચળે નહિ તેવું, અચલ.

નિશદિન=રાત દહાડો.

નિર્મૂલ્ય=કિમ્મત વિનાનું.

નિષિદ્ધાચારો=દુષિત અથવા બાધકારક આચારો.

નીભે=ચાલે, ટકી રહે.

પતિતપાવન=પાપીઓને શુદ્ધ કરનાર, પરમેશ્વર.
પથ્ય=કરી, માંદગીને વખતે ખાવા પીવામાં નિયમ રાખવો તે.
પરાભક્તિ=શ્રેષ્ઠ ભક્તિ, ઉત્તમ પ્રતિની ભક્તિ.
પંથ=રસ્તો.
પાવક=અગ્નિ.
પેખવામાં=જોવામાં.
પોષણાર્થે=પાળવા માટે, ઉછેરવા માટે.
પ્રતિપાળ=રક્ષણ, પાલન.
પ્રદીપ્ત=તેજસ્વી, પ્રકાશમાન.
પ્રેરવું=ઉછેરવું, ઉત્તેજન આપવું.
બળહીન=બળ વિનાનું, અશક્ત.
બાહ્યાચારો=બાહેરના આચારો, ક્રિયાઓ.
બાહ્યાભ્યંતર=બાહેરનું અને અંદરનું
ભવપતિ=પ્રાણીઓનો ધણી, પરમેશ્વર
ભૂતદયા=પ્રાણીપરની દયા.
મનમલીનતા=મનની મલીનતા-મનનાં પાપ.
મહેશ=પરમેશ્વર.
મંગળ=કલ્યાણ, સુખકારક.
યથાકાળ=બરાબર વખતે, જ્યારે જોઈએ ત્યારે.
યાચના=પ્રાર્થના, વિનતિ, માગણી.
યોજના=રચના, ગોઠવણ.
રાહે=રસ્તે.
રૂચે=ગમે, ઠીક લાગે, પસંદ પડે.
લય=નાશ.
લવ=જરા, થોડુ.
લોકાધિનાથ=લોકનો રાજા, પરમેશ્વર.
વદું=કહું.
વશીકાર=વશ કરે તેવું.
વારે=સહાયે, મદદે.
વાસના=ઇચ્છા, સામી આશા.
વિદારો=કાપો, હરો.
વિદિત=જાહેર.
વિધિ=ક્રિયા, રીત.
વિશાળ=ઘણું મોટું.
વિષમ=મુશ્કેલ, સરખું નહિ તે.
વિશ્વસિંધુ=વિશ્વ રૂપી સમુદ્ર.

વિશ્વંભર=પરમેશ્વર, વિશ્વનું ભરણ પોષણ કરનાર.
વિશ્વાધારા=વિશ્વનો આધાર, પરમેશ્વર.
વિશ્વાધીશા=વિશ્વનો રાજા, પરમેશ્વર.
વિષાદ=દુઃખ, નાઉમેદી.
વૃત્તિ=ઇચ્છા, મનનું વલણ.
વ્યોમ=આકાશ.
વ્રત=અમુક જાતનો નિયમ રાખવો તે.
વિજ્ઞપ્તિ=વિનતિ, પ્રાર્થના.
વંદુ=નમું, પાયેલાગું.
શરણાગત=શરણે આવેલું.
શ્વાન=કુતરૂં.
સકળ=સઘળું, બધું.
સચરાચર=ચલ અને અચલ વસ્તુ રહિત.
સચ્ચિદાનંદકંદા=પરમેશ્વર.
સત્કર્માનુષ્ઠાન=સારાં કામનું વિધાન-ક્રિયા.
સત્યવાદી=સાચુ બોલનાર.
સદ્ચિદ્ઘન=પરમેશ્વર.
સદ્ય=તરત.
સન્મતિ=સારી મતિ, સારો વિચાર.
સમસ્ત=આખું, સઘળું.
સર્વત્ર=સઘળે ઠેકાણે.
સર્વાંતર્યામિ=સર્વના અંતરનો જાણનાર.
સદ્વિચાર=સારો વિચાર.
સાજ=પોશાક.
સૂચવો=બતાવો.
સૃષ્ટિ=દુનિયા, જગત.
સ્તવન=સ્તુતિ, પ્રાર્થના.
સ્વયંભૂ=પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થનાર, પરમેશ્વર.
સ્વલ્પ=ટૂંકું, થોડું.
સ્વાર્થ=પોતાનો લાભ.
સુકીર્તિ=સારી કીર્તિ.
સુખકર=સુખ કરનાર-આપનાર.
હિત=લાભ, ભલું.
જ્ઞાનનીર=જ્ઞાનરૂપી પાણી.